

Het CPB brengt economen in diskrediet

Soms als het met mijn onderzoek niet zo meezit, vraag ik mij wel eens af waarom de Nederlandse belastingbetaler toch bereid is te betalen voor het toch niet onaanzienlijke salaris van mij en de ongeveer tweeduizend andere economen aan de faculteiten in ons land. Produceer ik wel 'value for money'? Welke kennis kom ik op het spoor die van enig nut is voor de belastingbetaler?

Neem een van mijn laatste artikelen dat gepubliceerd zal worden in een van de betere internationale tijdschriften op mijn vakgebied, de *Journal of Public Economics*. In dat artikel, geschreven met mijn vakbroeder Lex Meijdam en de veel te jong gestorven Theo Leers, bekijken we wat er kan gebeuren in een vergrijzende maatschappij waar oudere kiezers mede de AOW-premie bepalen. Het is bekend dat het in zo'n situatie voor de betaalbaarheid van de welvaartsstaat gunstig zou zijn als jonge en werkende immigranten de belastingbasis komen versterken. We tonen echter aan dat als er veel immigranten het land in komen dit tot gevolg kan hebben dat veel 'autochtone' jongeren het land zullen verlaten.

Dat moet toch nuttig zijn om te weten. In het immigratiebeleid zal er rekening mee moeten worden gehouden dat onze eigen jongeren misschien gaan emigreren. Maar zullen we ze ook echt kwijt raken? Stel dat, vanaf het moment dat de vergrijzing serieus begint toe te slaan, in 2010, we ieder jaar 100.000 immigranten toelaten, zal dan de emigratie ook flink toenemen, zoals we in ons artikel 'voorspellen'? Ja zeker, als mensen zich precies zo gedragen als we in ons artikel veronderstellen. Echter, we weten niet zo zeker of dat zo is. Wij gaan er in ons artikel, onder meer, vanuit dat mensen bij het nemen van economische beslissingen rationeel zijn, meer geld beter vinden dan minder geld, en zich niet om anderen bekommeren. Er moet nog aan een groot aantal andere voorwaarden voldaan zijn, wil onze voorspelling uitkomen. Het kan zijn dat die voorwaarden precies gelden, maar waarschijnlijk is dat niet. Wel is het zo dat als er rond 2010 plotseling een emigratiegolf zou optreden, we het tenminste begrijpen.

Dat is, denk ik dan ook, een belangrijke bijdrage die economen kunnen leveren aan de maatschappij: begrijpen waarom iets gebeurt. Maar als economen gaan pretenderen dat ze kunnen voorspellen wat ons over vier jaar staat te wachten, dan moet dat als verdacht worden aangemerkt. Zo'n voorspelling heeft dezelfde waarde als de voorspelling dat het over vier jaar zal vriezen.

Dat leidt ons in gedachten weer terug naar de formatie tussen het CDA en de PvdA die ruim twee weken geleden stuk liep. Velen waren het de dagen erna al weer vergeten, maar er was een akkoord waarin de terugdringing van het tekort naar nul zou worden gerealiseerd door voor ongeveer netto 9 miljard euro te bezuinigen en voor 5 miljard de lasten te verzwaren. Ruwweg gezegd komen bezuinigingen veelal ten laste van de lagere inkomens en worden lastenverzwaringen opgebracht door de beter gesitueerden. Een wat eerlijker verdeling zou, wat mij betreft, neergekomen zijn op 7 miljard bezuinigingen en 7 miljard lastenverzwaringen, of beter nog op 5-9, in plaats van 9-5. Maar daar kwam het CPB dat het akkoord – op verzoek – had doorgerekend en 'voorspelde' dat de 5 miljard lastenverzwaringen 110.000 banen zouden kosten in 2007. Toen bleek dat niet alleen Jantje Peter, maar ook Woutertje Bos nog in sprookjes geloofde, want Bos zei direct dat het akkoord van tafel moest, in plaats van zijn zegeningen te tellen en de overeengekomen lastenverzwaringen als winst te incasseren.

Tijdens de hoogtijdagen van paars was het al zo dat het CPB een niet te stuiten hekel aan lastenverzwaringen had. Dat gaf paars een steun in de rug om de zeven vette jaren van hoogconjunctuur te verjubelen met lastenverlichtingen. Het leidt natuurlijk wel tot de vraag waarom ondanks de tientallen miljarden lastenverlichting die paars over de rand van de schatkist heeft gegooid, het nu zo slecht gaat met de Nederlandse economie. Hebben lastenverlichtingen dan maar zo'n kortdurend effect gehad, of misschien zelfs helemaal geen effect? Is het dan wel rendabel om zoveel geld weg te geven? Het antwoord op die vragen zullen we wel nooit krijgen. Inmiddels heeft de door het CPB gekoesterde antipathie voor lastenverzwaringen wel de onderhandelaars van het CDA en de PvdA een excuus gegeven de besprekingen te laten ontploffen.

Waarom hebben politici in Nederland toch zo'n onbedwingbare neiging politieke voorstellen door te laten rekenen door het CPB? Een van de weinigen die daar politiek echt belang bij heeft – gezien de voorspelbare uitkomsten – is VVD-leider Zalm. Hij zei dan ook direct na het mislukken van de formatie dat hij best weer mee wilde formeren “in het landsbelang”, maar dat er over lastenverzwaringen met hem niet te praten viel.

Het begint ook niet-economen op te vallen dat het CPB lijdt aan achterhaalde wetenschapsopvattingen. Ronald Plasterk, bioloog, schrijft naar aanleiding van de CPB-exercitie in de Volkskrant van 11 april: “Economie is geaggregeerde psychologie, het is de weergave van het gedrag van miljoenen mensen, en het is negentiende-eeuws simplisme om te denken dat je dat zou kunnen voorspellen.”

Inderdaad, als serieuze niet-economen als Plasterk gaan denken dat alle economen een zelfde wetenschapsopvatting hebben als het CPB, zou de belastingbetaler een dezer dagen ook wel eens op het idee kunnen komen dat het gemeenschapsgeld dat naar economen gaat, niet zo erg goed is besteed. Het CPB brengt de economische wetenschap in diskrediet.

Harrie Verbon, Hoogleraar Openbare Financiën, Universiteit van Tilburg